

A KÖTET MEGJELENTE

Budaörsi Város Önkormányzata

Felkeltő kiadó

Wittmann János
Budaörsi Város polgármestere

A budaörsi bölcsődék története

ISBN 978-96-8250-6-6

2008. évi kiadás
2008. június 20.

Budaörs
Léon Zoltán

BUDAÖRS, 2008

177-178. oldal
Budaörsi Város

A KÖTETET MEGJELENTETTE

Budaörs Város Önkormányzata

Felelős kiadó

Wittinghoff Tamás
Budaörs Város polgármestere

A kötetet összeállította

Vokony Éva egyesített bölcsődevezető
Dr. Csapó Katalin muzeológus

Köszönet a közreműködőknek,
a fényképeket és dokumentumokat közreadóknak!

ISBN 978-936-87250-6-6

Szerkesztette és sajtó alá rendezte
Vass Jenő Sándor

Borítóterv
Lakner Szilvia

DTP-szerkesztő
Bartucz Anikó

Rendhagyó vállalkozás eredményét tartja kezében az Olvasó. Szokatlan e kiadvány témája, hiszen a bölcsődék ritkán kerülnek a helytörténeti munkák középpontjába. Igazán rendhagyóvá azonban az teszi, hogy benne nem helytörténészek adják közre gyűjtéseiket, hanem maguk az érintettek. A könyvet ugyanis a Budaörsi Egyesített Bölcsődei Intézmények dolgozói írták és állították össze.

Precíz munkával gyűjtötték össze a még fellelhető régi dokumentumokat, fotókat, írásokat, cikkeket. Az idősebb bölcsődei gondozónők emlékezetükben kutattak, hogy felidézzék a kezdeteket, azokat az időket, amikor a bölcsőde fogalma még ismeretlenül csengett. Interjúkat készítettek a régi munkatársakkal az emlékek pontosítása érdekében és azért, hogy valóságos történetekkel tegyék színesebbé és élővé az egykori mindennapokat.

Hatvan év munkájába enged betekintést ez a kötet, egy olyan világba, amellyel gyerekként, szülőként, nagyszülőként szinte valamennyien találkoztunk, találkozunk. A régi képeket lapozgatva sokaknak ismerősen köszönnek vissza a budaörsi arcok, hiszen ez is a mi életünk, a mi múltunk. Ez a kötet pedig egy új fejezet a helyi történetírásban.

Köszönetet mondok az intézmény dolgozóinak a hatvan év áldozatos munkájáért, és azért is, hogy válalták életük, munkájuk dokumentálását, s hiteles beszámolót nyújtottak nekünk. Egy régi mondás szerint: Aki a múlt őrzésére vállalkozik, a jövő kapujának kulcsát fogja! A budaörsi bölcsőde munkatársai duplán is ezt teszik, hisz kezeik közül kerülnek ki a jövő nemzedékei, miközben a múltból sem feledkeznek meg.

Ajánlom a kiadványt a bölcsődei szakembereknek, az egykori „bölcsődéseknek”, szüleiknek és hozzátartozóiknak, a társszakmák szakembereinek és természetesen minden érdeklődőnek.

Kívánok további sikeres és eredményes munkát, a budaörsi családok megelégedésére!

Budapest, 2008. február

Wittinghoff Tamás
Budaörs Város polgármestere

BUDAÖRSI GYEREKEK - ANNO

1924-ben apácák működtették az óvodát

Az 1930-as évekből: óvodai ünnepélyek...

...és családi emlékek

Forrás: A RÉGI BUDAÖRS album

„Önmagát becsüli minden nemzedék azáltal,
hogy tudomásul veszi: a világ nem vele kezdődött.”
(Sütő András)

BUDAÖRS TÖRTÉNETÉBŐL

Írta: Dr. Csató Katalin

Fényes Elek XIX. században íródott geográfiai szótára szerint Budaörs német falu, Budától egy mérföldre fekszik, 2077 lakosa főleg szőlőművelésből él. A település neve – Örs – a honfoglalás idején, vagy közvetlenül azután itt letelepült törzstörődék vezetőjének a nevéből ered. A középkori oklevelek Er, Urs, Evers, Ewres-ként emlegetik a települést. Az Örs név egészen az 1700-as évek elejéig maradt meg, majd egy 1769-es térképen már Buda-Eörs jelzéssel szerepel. Mai egybeírt neve 1912-től használatos.

Budaörs ma ismert története több, mint 7500 évvel ezelőttről eredeztethető. A jónéhány ásatás során feltárt tárgyi emlékek közül kiemelkedő leletet képeztek az 1963 szeptemberében, a Hosszúréti-dűlőben szántás közben felszínre került római kori település romjai. Az eke kifordított egy cserépedényt is, amely darabokra tört és több mint 2000 darab fényes ezüstpénz ömlött ki belőle. A római korból származó pénzek azonosítása után kiderült, hogy azokon III. Gordianus, valamint Philippus Arabs arcmaása látható, akik i. sz. 238 és 251 között uralkodtak. Azt követően csaknem 400 évig fennmaradt a település, a római ókor idején. A Kamaraerdőben 1817-ben előkerült két oltárkő ugyancsak a római kori Mithrasz-kultusz emlékét őrzi. A rómaiak – ahogy a későbbi ásatásokból kiderült –, korábbi népek településére építkeztek, illetve velük együtt, egyidőben éltek például a kelta eredetű eraviszkuszokkal. A Pistály-dűlő a vaskort megelőző időszakból aknasírokat rejtett. A 2002-ben elvégzett régészeti feltárás során került felszínre a VICUS TEUTO nevet viselő római kori település, amelynek történetét az „Antik gyökereink” című kiadvány örökítette meg.

A településről az első írásos emlék egy 1236-ban keltezett oklevél, mely szerint az akkor még ifjú IV. Béla király Örs és Sasad egyházakat, a Szent Gellért egyházzal együtt a ciszterciek bélakúti apátságának adta. Az 1300-as évek elejétől másfél évszázadon át a település többször is szerepel egyházi vonatkozású oklevelekben, a „sasadi tizedper” kapcsán. 1390-ben Zsigmond király volt a földesúr, aki az esztergomi Adalbert egyház kanonokjainak ajándékozta Század (Sasad) és Urs (Örs) egyházakat, azok védúri jogát, járadékait és jövedelmeit. Örs szerepel az 1484-ben II. Pius pápa által kiváltságolt exemt plébániák jegyzékében.

A XVI-XVII. században Csik, Sasad, Örs, Horhi és Bobald falvak a török hódoltság idején elsorvadtak. Az 1500-as évek második feléből fennmaradt adójegyzékek még igazolják, hogy a török birtokos szedi az adót, de a tájat az 1590-es évek hosszú háborúja elnéptelenítette. 1596-ban (Buda)Örs és (Buda)Keszi magyar lakossá-

gát egyetlen éjszaka alatt Pálffy Miklós várkapitány Érsekújvár és Esztergom közé kitelepítette. Egy 1602-es adójegyzék szerint a falvak már lakatlanok. 1686-ban, a budai vár visszafoglalása idején kemény harcok folytak a Törökugrató táján, az egykori mocsárat (Schwarzer Morast) ölelő területen. A település szélén álló emblemikus hegy, a monda szerint, azért kapta ezt a nevet, mert a harcok idején egy török vezér a lovával együtt inkább a mélybe ugratott, minthogy üldözői fogóságába essen.

1698-ban a település még lakatlan volt, majd III. Károly király a német katolikus rendekhez intézett felhívásában az elnéptelenedett magyar vidék benépesítéséhez parasztokat kért. A felhívásra több ezer ember jelentkezett, hogy új hazát keressen. A betelepülők legnagyobb részét a német és osztrák tartományokból toborozták: bajorok és svábok lakta vidékekről, valamint a Fekete-erdőből. De érkeztek telepesek Nyugat-Magyarország német falvaiból, Morvaországból, sőt még Krakkóból is. Örsön 1721-ben került sor a földbirtokos Zichy-család és a német telepesek közötti, szigorú feltételeket szabó letelepülési szerződés aláírására. Az aláírók: Sebastian Senn, Christian Dentzl, Simon Freu, Andreas Singer és Adam Kessler. A telepesek három évig robottól és más urasági beszolgáltatástól mentesen lakhattak. Lakóhelyét senki sem hagyhatta el, csak a földesúr (a verseket és német imakönyvet is író) gróf Zichy Péter feleségének, gróf Bercsényi Zsuzsannának az engedélyével. E szerződést 1727-ben, majd később is megújították. Annak ellenére, hogy az új telepesek igen szegények voltak, 1738-ra már iskolát és templomot is építettek. Johannes Helmár, a község első plébánosa 1744. március 25-én a kereszteltek anyakönyvében feljegyezte: 1738-tól trinitáriusok, 1743-tól ferencesek, 1744 januárjától kapucinusok vezették az anyakönyveket. 1739-ben 259-en haltak meg a pestisjárványban, így a falu lélekszáma felére csökkent. A földesúri család ezért újabb 50 családot telepített be 1740 és 1744 között. 1764-ben, egy pereskedés következtében a Zichy-család a Királyi Kamarával szemben pert vesztett, így a Kamara lett a település földesura. Akkor már 920 lakosa volt. 1780-ban 1350 német és 4 rác lakos élt itt. Az első magyarországi népszámláláskor a lakosság száma 1417 fő volt.

Budaörs az egykori Pest-Pilis, majd Pest-Pilis-Solt, 1879-től Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez tartozott. 1950-től Pest megye egyik kulcsfontosságú települése, 1986-ban nyilvánították várossá.

A budaörsiek mindig is szerették a földet és mindenki gyarapítani szerette volna. Ha a környéken valahol földhöz lehetett jutni, ott megjelentek a budaörsiek. Szívesen vásároltak Budafok, Nagytétény, Törökbálint, Torbágy, Budakeszi határos területein. A Budaörsi-medencében elterülő település felszíne rendkívül változatos. A sík vidéket az északi oldalon kopár mészkőhegyek övezik, oldalait kőris- és tölgyerdők borítják. A napsütötte lejtőkön szőlő- és gyümölcsstermesztés folyik. Budaörs lakossága hihetetlen szorgalommal, elszántsággal és hozzáértéssel művelte földjét, és évszázadokon keresztül, a XX. század elejéig főként földműveléssel foglalkozott. A falu megélhetését elsősorban a szőlőművelés és a borkereskedelem határozta meg, így alakult ki a település körül a préházak koszorúja. Főleg a Rajna mellékéről jött lakosság értett kiválóan a szőlőkultúrához. Itt vörösbort termeltek, amelyet „Sas-hegyi” és „Budaörsi” címen hoztak forgalomba. A borászat virág-

zását az 1870-es években a filoxéra-járvány visszavetette. A borszőlő helyére az élelmesebb gazdák csemegeszőlőt telepítettek, majd meghonosították új nemes terményüket, az őszibarackot. 1920-ban már az összes gyümölcsfa 64%-a őszibarack volt. A gyümölcsöt mindig jó áron lehetett értékesíteni a főváros piacain. A szántóföldi termények között csupán a kukorica volt jelentősebb. A borászat mellett már a Zichy-család idején is létezett a juhászat, 1773 után pedig Mária Terézia királynő merinói juhtenyészetet telepített ide. Az állattartásban jelentős szerepet kapott a tehéntartás is, amely igen magas szintre emelkedett, így a tejtermékek előállítása is jelentős volt.

A községben 1945 előtt az ipari termelés három területen működött: a pezsgógyártásban, a keserűvíz értékesítésében, valamint a piktortégla gyártásában. 1852-ben Hölle János Márton a Frank-tanyán beindította a pezsgógyártást. A pezsgő előállítása lényegében francia módszerrel történt, különlegességnek számított a Pannónia sect változata. 1854-ben az Örsöd-dűlő és Dobogó-dűlő közötti völgyben kezdte működtetni Saxlehner András a keserűvíz-telepét. Ez volt az első üzem, amelyben budaörsiek, főleg asszonyok dolgoztak. Abban az időben igen keresett volt a keserűvíz, amely hashajtó hatású is volt, külföldre is szállították. A harmadik ágazat a piktortégla-készítés volt, amellyel az 1880-as évektől foglalkoztak a budaörsiek. A piktortéglát a szobafestők használták alapozó fedőanyagként. A gyártáshoz szükséges budai földet a Csiki-hegyekben, a mai Budaörsi-hegyen – régebbi nevén a Frank-hegyen – és a budakeszi erdőben kezdetleges tárnákból bányászták. Az 1870-es években már számos kisiparos is dolgozott a községben: kovács, asztalos, ács, kőműves, kerékgyártó, esztergályos, kalapos, szűcs, takács, csizmadia, cipész, lakatos, kötélgyártó, kádár és mások, amely szakmák még az 1930-as években is virágoztak és biztosították a lakosság megélhetését, boldogulását. Budaörs története részletesebben is megismerhető a Városi Önkormányzat és a Német Nemzetiségi Önkormányzat tartalmal helytörténeti kiadványaiból.

A második világháború után – a győztes nagyhatalmak döntése alapján – a magyarországi németek erőszakos kitelepítését Budaörsön kezdték meg. A település lakosságának 90%-át elveszítette. Ugyanabban az időben a Felvidékről és más területekről a „lakosságcsere” áldozatait telepítették be a községbe, nem egy esetben az elűzött német ajkú családok házába. Budaörs lassanként életre kelt, a megmaradt lakosság az újonnan érkezettekkel együtt teremtette meg a létfeltételeket. 1949 szeptemberében megalakult a Vörös Csillag Termelőszövetkezeti Csoport harminchat családdal, amely 360 katasztrális holdon kezdte meg a termelést, amely az 1970-es évektől kezdve „Sasad TSZ” néven hazánk egyik meghatározó mezőgazdasági termelő üzemévé vált és még a rendszerváltozást követően is évekig működött.

1914-ben indult meg a Budapest–Budafok–Budaörs–Törökbálint között közlekedő helyiérdekű villamos (HÉV), amely tömegesen szállította a budaörsi és a törökbálinti munkásokat a budafoki, az albertyfalvai és a fővárosi üzemekbe és vissza. A községbe csak azt követően települtek ipari létesítmények, amikor az állami szervek az egyes üzemek fővárosból való kitelepítését rendelték el. Elsőnek 1949-ben az ISG – Ipari Szerelvények Gyára (régii nevén PRÉKO) települt ide, majd a KEFÉM (Kemény-

fémipari Vállalat) követte. 1985-ben már 30 ipari üzem és telephely, 9 vállalati központ volt Budaörsön több, mint 10 ezer dolgozóval, és évente 7 milliárd (akkori) forintnyi értéket állítottak elő.

Budaörsön mindig is nagy gondot fordítottak a gyermekekre. Már 1877-ben működött két óvodai csoport, de bölcsőde nem volt. Amikor 1883-ban a Páli Szent Vincéről elnevezett irgalmas nővérek letelepedtek a községben, ők vették át az óvoda vezetését. A második világháborúig az óvodát a római katolikus egyházközség tartotta fenn, akkoriban a Béke (ma Templom) tér 12. szám alatti iskolaépületben működött, ahová a gyermekek csak délelőtt jártak. Egy, a második világháború előtti óvodai fénykép szerint a gyerekek közel 90-en voltak. Az óvodában étkezés nem volt, egy-egy csoporthoz egy óvónő és egy dajka tartozott. Az óvodás gyermekek csak 1949 után voltak egésznaposan elhelyezve három, kis-, középső és nagycsoportban. Az óvodai ellátásban komoly feladatot jelentett az étkezés megoldása: a konyha felszerelése, működtetése, a személyzet munkájának megszervezése és az élelmiszerek folyamatos beszerzése. Az egyetlen óvoda hamarosan szűknek bizonyult, ezért további óvodákat létesítettek a községben, napjainkban már nyolc működik.

Budaörsön az első bölcsőde 1950-ben létesült, amelyről a képet az 1970-es évek elején készítették. Az azóta eltelt több mint fél évszázad bölcsődei történéseit mutatja be ez a kiadvány, a legavatottabbak visszaemlékezésein keresztül a jelenig, megőrizve a szép emlékeket az utókornak, Budaörs város mindenkori patrióta befogadó és megtartó lakosságának. Reméljük, kiadványunk sok örömet szerez mindannyiuknak.

Budaörs, 2007 decemberében

Az írás a rendelkezésre álló forrásmunkák alapján készült.

A BÖLCSŐDÉK MAGYARORSZÁGON

Írta: Dr. Csapó Katalin és Vokony Éva

1852. április 21-én nyitotta meg kapuit az első magyar bölcsőde Pesten, a Kalap (ma Irányi) utca 1. szám alatt, külföldi minták alapján. Európában a bölcsődék létrejötté szorosan a gyári nagyipar kialakulásához kapcsolódott, és természetesen ott merült fel irántuk az igény először, ahol főleg női munkaerőt foglalkoztató iparágak üzemeltek. Az első bölcsődét Francois Marbeau, francia gyermekbarát kezdeményezésére 1844-ben Párizsban létesítették, majd számuk gyorsan gyarapodott. 1852-ben Párizsban már 18, Franciaországban pedig 400 bölcsődét számláltak. A francia példát elsőként Belgium, majd Ausztria és Dánia követte.

Pesten 1851-ben kezdődött el a szervezés egy „bölcsőház” felállítása érdekében: dr. Majer István iskolaigazgató-pap és jogász, dr. Thormay Károly Pest város főorvosa és Rozmanith Antal városi tanácsnok kezdeményezésére. A következő év elején hivatalosan is megalakult a Pesti Első Bölcsőde Egylet, melynek fővédnökéül a pest-budai társadalom legmagasabb rangú hölgytagját, Hildegarde főhercegnőt, Albrecht főherceg nejét kérték fel. Albrecht, aki Ferenc József nagybátyja volt, minden polgári alkotmányos rendszernek ádáz ellensége, az ország katonai féken tartását kapta feladatul a vérbefojtott forradalom és szabadságharc után. A gyermekek ügye nem tűrt halasztást, a pártfogók nem törődtek a politikával. Brunsvik Teréz 1849-ben nyitotta meg első óvodáját a Tabánban, amit 1852-ben már három másik követett, majd az első magyarországi bölcsőde kapuja is kitért.

„Nevezetesen 1851-ben Thormay Károly, Pest város főorvosa mint közegészségi főügyelő, Rozmanith Antal községtanácsos, mint a családok képviselője, s alulirt a városi elemi iskola igazgatója (Majer István), mint a köznevelés őre, hivatva érezték magokat ez ügy melletti föllépésre, s bizottságilag a nagyközönséget részvétre fölhívni bátorkodtak. Minthogy fővárosunkban a nemes keblek nem hiányoznak, a részvét melegen föltünnvén, hangversenyt rendeztek, s miután 1080 pft. alapítványi tőke iránt legkivált a polgárság által biztosítottak, s azonfölül adakozásokból 12 ágyacsokát fölszerelniök s elegendő ruhaneműekkel ellátniök sikerült, mire az ország herczeg-primásának e zsenge intézetre áldását kikérték és nyerték.” – örökítette meg Majer István: *A bölcsőde* című írásában, 1852-ben.

A Kalap utcában a bölcsődét a ház földszintjén, három utcai és két udvari szobában rendezték be (konyhával, fászpincével és padlással). Már az első esztendőben 38 gyermeket vettek fel, összesen 1142 gondozási nappal. Három év múlva a gyermekek száma annyira megszorodott, hogy tágasabb helyre, az akkori Kerepesi útra (ma Rákóczi út), a Belezna-féle házba kellett átköltöztetni.

„A bölcsőde célja: Szegény, lakáson kívül dolgozó szülők kisdedeit a negyedik évig fölvenni s őket nélkülözés, baj és betegségtől gondos felügyelet és ápolás által megóvni.” – írta az 1852-ben készült Alapszabály.

Fromm Pál bölcsőde-orvos az első évi közgyűlési beszámolójában a következőket mondta: „Az t kérdést lehetne feltenni, vajon mit csináltak mindezen emberek a bölcsődék felállítására előtől E talányt könnyű feloldani, a házasságban élők egyedül a férj keresetéből éltek, mely gyakran nem fedezhette annak szükségéit, és így gyakran nyomor és éhség sirt ki ezen szegény családok szeméből, kivált ha a családapa betegen fekiúdt. Azon esetben, ha az anya mint özvegy vagy nem házias magányosan állott, ott az anya csecsemőjének feláldozására volt kényyszerítve, és azt vagy az utcára tette ki, vagy másképpen adott rajta túl. Az anya tehát csecsemőjét dajkaságba volt kénytelen adni, hol 5-6 csecsemőnek szopózacskóval kell neveltetniök. Ezen szopózacskó közönségesen mákonynyal áztatik, hogy a gyermek sírásával a dajka kényelmes álmát ne zavarja, hogy aztán az ily gyermekek néhány hétnél tovább nem élhetnek ki meri kétségbe vonnié. Jelenleg a szerető anya kedves magzatját a bölcsődébe adja, s maga vagy a cs. k. szivargyárban vagy mint mosónő, s varrónő dolgozik, szóval napibérbe jár s keresetéből él.”

A Pesti Első Bölcsőde Egylet közel egy évszázadon át töltött be fontos szerepet a bölcsődék létesítésében és fenntartásában Pesten, majd Budán is:

- IV. kerület Kalap u. 1. (ma V. ker. Irányi u.) 1852–1855, átköltözött a VIII. kerület Kerepesi út 7–9. (ma Rákóczi út) Beleznay-házba, ahol 1855–1860 között működött;
- VI. ker. Próféta u. 1. (ma Hegedű u.) 1857–1897 (fiókinézet) működött;
- VIII. ker. Mária u. 14. 1868-1875 között működött;
- VIII. ker. Nagytemplom u. 3. 1877-től 1950-ig, az államosításig működött;
- V. ker. Fegyvergyár u. (majd Lipót krt.) 14. (ma XIII. ker. Szent István krt.) 1883–1887 között működött;
- I. ker. Hadnagy u. 3. (később 11.) 1884–1928 között működött.

De a vidék sem maradt el, az elsők: 1855-ben Nagyvárad; 1873-ig: Arad, Debrecen, majd 1917-ben: Pozsony, Kassa, Szeben, Sopron, Bars.

A 2002-ben alapított Bölcsődei Múzeumnak is helyet adó Nagytemplom utcai bölcsődében a kisdetek gondozását a Szent Vince- rend irgalmas nővéreire bízták. Az 1925-ben íródott leltár alapján átfogó képet kaphatunk a berendezésről: zárdai egyszerűségű kápolna, sekrestye és nővérlakások, a bölcsődében pedig összesen 26 ágy, köztük 10 fabölcső. A bölcsőde alapszabálya kimondja, hogy minden gyermeknek rendelkeznie kellett ágygal, a statisztikai adatok ugyanakkor százas nagyságrendű gyermeklétszámról beszélnek. Mindez csak azt jelenti, hogy akkoriban csak a legkisebbek aludhattak, a nagyobbak egész nap ébren voltak és csak nagyon keveset pihentek.

Angol és német mintára létesítették és nyitották meg az V. ker. (ma XIII. ker.) Vág u. 12. szám alatt a Népházat. Az intézmény munkásotthon, népkonyha, óvoda, bölcsőde és szociális foglalkoztató is volt egyben. Létrehozása Hanvai Sándor V. kerületi előljáró ötlete volt, melyet a főváros akkori polgármestere, Bárczy

Majer István

Dr. Thormay Károly

Hildegarde főhercegnő és a Kalap utcai bölcsőde

Elhagyott gyermekek ápolása – az öltöztetőasztal

István támogatta, sőt beillesztette lakásépítési programjába. A Népház kezelésével az Általános Közjótékonyági Egyesületet bízták meg.

Ugyancsak Bárczy István kezdeményezte, hogy 1915-ben, társadalmi szerveződéssel, megalakuljon az Országos Stefánia Szövetség az anyák és a csecsemők védelmére, amely az egészségügyi szakmunkát és a karitatív munkát fogta át. A szövetség keretein belül 1916-tól elkezdte működését a Védőnői Iroda, irányításával a védőnőképzés, majd hamarosan Dr. Heim Pál szorgalmazására a bölcsődei gondozónők képzése is beindult. 1940-ben a Szövetséget feloszlatták és beolvasztották a Zöldkeresztes Egészségvédelem rendszerébe. Akkor már nyolc fővárosi és nyolc vidéki bölcsődét működtettek.

1945 után a bölcsődefejlesztés állami feladattá vált. A 13.430/1948. számú kormányrendelet előírásai alapján először elsősorban üzemi, majd tanácsi bölcsődék létesültek. Minden olyan üzemben, hivatalban, ahol műszakonként legalább 250 nő dolgozott, a 9 hónaposnál fiatalabb gyermekek részére kisbölcsődét kellett létesíteni. Közben a politika, az emancipáció, a nők munkába állása és egyéb indíttatású központi rendelkezések a szakma fejlődésével párhuzamosan hol előre-, hol pedig visszavetették a bölcsődék fejlesztésének ügyét. Csak néhány közismert tény: az 1950-es évek abortusztilalma, jelmondta a „Ratkó-korszak” alatt: „Asszonynak szülni kötelesség, lánynak szülni dicsőség!” Csakhamar a következményekkel is számolni kellett, a mennyiségi fejlesztés után a minőségi fejlesztés igénye is jelentkezett.

Az első bölcsőde megnyitásától egészen az 1950-es évekig szociális és egészségügyi szerep jutott a bölcsődéknek, s a kisgyermekek számára csak nappali tartóz-

kodást biztosított. Az intézményeket kórházi gyermekosztályhoz hasonlóan próbálták megszervezni. Az idők folyamán világossá vált, hogy a rideg, steril kórházi módszerek nem alkalmasak a gyermek harmonikus testi fejlődéséhez. 1954-ben jelent meg a Bölcsődék Működési Szabályzata, amely ma is érvényes megállapításokat tartalmaz. A szakemberek, akik behatóbban foglalkoztak a bölcsődében folyó munkával, a változás szükségességét hangsúlyozták, s annak feltételeit meg is teremtették.

1970-ben hozták létre a Bölcsődék Országos Módszertani Intézetét (BOMI), amelynek feladata a szakmai ellenőrzés, továbbképzés, új gondozási-nevelési módszerek kidolgozása, bevezetése és a tudományos kutatómunka lett. 1974-től már Angyalföldön, egy újonnan létesített korszerű bölcsődei intézményben működött, ahol az új módszereket a gyakorlatban is kipróbálhatták és a tapasztalatokat kamatoztatták. Az 1980-as évek közepétől országosan nagyon sok bölcsődei férőhelyet szüntettek meg, a családok érdekeit támogató intézkedések, a Gyes, a Gyed bevezetése és főként a születések számának jelentős csökkenése miatt. Az elmúlt közel két évtizedben tapasztalt ellentmondásos jelenségek közepette is a fennmaradt bölcsődék jó színvonalon működnek, amelyért mindenekelőtt az érintett önkormányzatokat illeti az elismerés, de a bölcsődékben dolgozó gondozónők és személyzet többi tagja egyaránt kiérdemelték a köszönetet.

Gyerekek Budaörsön, a Lévai utcai bölcsődében, 1980-ban

Pest megyei Tanács V. B.
Kereskedelmi Osztálya

Szám 95.555/1962.

M Ű K Ö D É S I E N G E D É L Y

K/1. sajátkezelésű konyhák részére

Községi Bölcsöde,

B u d a ö r s , Marx Károly ut 2.

alatti helyiségben működő sajátkezelésű konyhája részére a Belkereskedelmi Minisztérium 5/1952. számú rendelete alapján, — miután a szükséges előfeltételekkel rendelkezik, — az engedélyt ~~ideiglenes~~ — végleges jelleggel megadom.

A napi étkezők átlagos létszáma 40.- fő.

Amennyiben a konyha megszűnik, ideiglenesen szünetel, vagy új helyre költözik, a változást 15 napon belül a Pest megyei Tanács Kereskedelmi Osztályával, a lajstromba való átvezetés végelt közölni kell.

E működési engedélyt berámázva, jól látható helyen ki kell függeszteni.

Budapest, 1962. január hó 12. nap.

Komor Béla
Kereskedelmi Osztályvezető

61 1811 Pest megyei Nyomda ceglédi telepe

Az 1. Számú Bölcsöde Működési engedélye

A BUDAÖRSI BÖLCSŐDÉK TÖRTÉNETE

1. SZÁMÚ BÖLCSŐDE

**Szabó Jánosné Magdi, a Pitypang Bölcsőde vezetőhelyettese
és Szigeti Anna gondozónő visszaemlékezése alapján**

Budaörsön az első bölcsődét 1950-ben nyitották meg. Az intézményt 1948-ban hozták létre a Szabadság út és Marx Károly, ma Károly király utca sarkán lévő épületben, melyet át kellett alakítani, mivel egy része korábban szatócsüzlet volt, a hátsó része pedig kocsmaként működött.

A 40 férőhelyes bölcsődében három csoport kapott helyet: csecsemő-tipegő-nagycsoport elosztásban. A csecsemő csoportban már két-három hónapos kortól hozták a gyermekeket az akkori rövid idejű szülési szabadság miatt, és 3 éves korig látták el a gyermekek gondozását. A csoportok létszáma nagy volt, 20–25 gyermek volt egy csoportban, de előfordult a 28 fős létszám is. Minden csoportban két gondozónő dolgozott, egyikük délelőtt, másikuk délután, a munkaidejük 10 óra volt. Az akkori körülmények rendkívül mostohák voltak. A bölcsőde reggel 5-kor nyitott és este 18 óráig volt nyitva. A hajnalban nyitó gondozónő fűtött be a téli hónapokban az öreg cserépkályhákba, a másik gondozónő 8-tól 18 óráig dolgozott. A vezetőnőn kívül három gondozónő, egy szakács, egy fűtő és egy takarító dolgozott a bölcsődében. Többször előfordult, hogy minden egyéb feladatot is el kellett látni, vagy akár 10 órát is dolgozni kellett naponta, ahogy a szükség hozta.

A csecsemő csoport helyiségét a téli hónapokban nem tudták kifűteni, így a tipegő és a nagycsoport egy helyiségben volt összezsúfolva, hogy a csecsemősök a nagycsoportban kaphassanak helyet. Az átadó a folyóson volt. A szülők mezeletlenül adták be gyermekeiket, a gondozónők is így adták ki őket. A téli hónapokban kvarcolták, a nyári hónapokban fürdették a gyermekeket. A csecsemőket jó időben a szabadban altatták, ehhez minden alkalommal ki kellett vinni az ágyakat a kertbe, altatás után pedig visszahordani. A technikai személyzet sem volt könnyebb helyzetben. A konyhában csak egy szakácsnő volt és sparhelten főzött. A táblás jeget a hentestől hozták, hogy az ételt hűteni tudják. A mosónő a pincében, üstben, teknőben mosott, és a padlásra hordta a ruhákat száradni. Csak 1963-ban vásároltak mosógépet. A takarítónő feladata volt este a tüzelő bekészítése, salakolás, favágás, hogy reggel a gondozónő be tudjon gyűjtani.

Reggelire vajjas kenyeret, felvágottat és valamilyen tejes italt kaptak, a kicsik tápszert, vagy aprítóst. A tízórai reszelt alma volt piskótával vagy keksszel, az ebéd rendszerint valamilyen passzírozott főzelék, krumplipüré, sárgarépa tojással, májjal, vagy belekevert tojássárgájával. Uzsonnára rizsnyákot főztek feles vagy kétharmados tejjel, a nagyobbak vajjas, mézes vagy lekváros kenyeret kaptak és teát. Láncetetéssel tudták a gyerekeket ellátni, aki hamarabb végzett, átment a másik csoportba segíteni.

A bölcsőde első vezetője Szívesi Margit volt, aki rövid ideig, 1953-ig látta el a vezetői feladatokat. Őt követte 1953 és 1961 között Szigeti Anna védőnő, aki egyben gondozónő is volt. 1952-től 2000-ig dolgozott a bölcsődében, munkájáért Kiváló Dolgozó kitüntetést érdemelt ki. 2006 augusztusában kísértük utolsó útjára. 1961-ben Kasza Mártonné gondozónő lett a vezető, aki 1986-ig látta el a vezetői feladatot. Eredményekben gazdag negyedszázad fűződik a nevéhez. 1986 februárjától 2005. január végéig Vörös Ferencné Marika vezette a bölcsődét, és a jogutód intézményt is. A bölcsődeorvosi feladatokat 2006-ig dr. Kulin Enikő látta el.

Az évek folyamán folyamatosan bővült az épület, csoportszobát, teraszt építettek. A központi fűtés 1963-ban készült el, akkor egy kicsit könnyebbé vált a munka. A kert végében mosókonyha épült. A gondozói és technikai létszám is emelkedett.

Az átalakítások ellenére az épület elavult, szükségessé vált egy új, modern bölcsőde építése, melyet az akkori vezető kezdeményezett és Budaörs lakosságának számszerű növekedése is indokolt. Az építkezés 2002 májusában kezdődött a Dózsa György utcában, az Ófalu régi sporttelepén, csendes, tágas területen. A földszintes, pavilonos elrendezésű épületben három, egyenként 20 gyermek gondozására alkalmas egységet alakítottak ki. Az új bölcsőde Nyíri István egyedi tervei alapján készült, és a mai korszerű követelményeknek minden szempontból megfelelő. A bölcsődét 3500 négyzetméternyi körbekerített terület övezi, ahol a kicsinyeknek homokozót, játszókertet rendeztek be. Az intézményt a Városi Önkormányzat 250 millió forintos ráfordításával hozták létre. 2002 augusztusában megtörtént az átadás. A szép új bölcsődére mindannyian büszkék vagyunk. A bölcsőde korábbi épülete a város földjéből az ásatások során felszínre került emlékeket bemutató Régészeti Gyűjteménynek ad otthont.

Szigeti Anna

Szigeti Anna munkakönyve

Anna a teremben...

... és az udvaron, 1954-ben

Jó helyen vannak a gyerekek

Bepillantás egy budaörsi bölcsőde életébe

Az elmúlt napokban a rova-
tunkba érkező sok levél köz-
lül egy különösen felkeltet-
te figyelmünket. Négy buda-
örsi édesanya írta, akiknek
kisgyermekét a Marz Károly
utcai bölcsődében gondozták
— mostanáig. Mert szeptem-
bertől ezek a gyerekek is elő-
re léptek, óvodások lettek.

Lábujjhegyen

— Mint minden édesanya
— írják a többi között —, mi
is nehéz szívvel bíztuk az alig
kétéves kicsinyeket úgyszól-
ván idegen emberekre. Fél-
tünk és féltettük őket. Az első
napok nehézségein azon-
ban minket, szülőket is átse-
gített a bölcsőde vezetője és
a gondozónők. Szeretettel vet-
ték körül a gyerekeket, min-
ket pedig nyugtattak: higgy-
gyük el, nem lesz semmi baj,
itt biztonságban, jó helyen
vannak. Ahogy teltek a hó-
napok, a mi gyerekeink már
azért sirtak, ha hazavittük
őket.

A gondoskodásért, a sok
szeretetért nem tudunk elég
hálásak lenni. Most, hogy új
közösségbe visszük őket, kér-
jük a szerkesztőséget, tegyék
lehetővé, hogy ezúton is kö-
szönetet mondjunk az áldozat-
kész munkáért...

A köszönősoroknak termé-
szetesen örömmel adunk hely-
letet, hiszen tudjuk, hogy a
bölcsőde az a nagyon fontos
hely, ahol a gyerekek — a
szülők szorongásaitól övezet —
első lépéseiket teszik a társadalomba, jóllehet, még
járni sem tudnak.

Az őszinte, kedves levél in-
dított útnak Budaörsre, hogy
részletesen is megismerjem
ennek, a kis embereket for-
máló intézménynek az élet-
tét.

Az ajtón belépve csendre
intettek, mert éppen az egyik

fontosabb „tevékenységen”,
az alváson volt a sor. Szin-
te lábujjhegyen mentem a fa-
burkolatú, barátságos kis szo-
bába, ahol a vezetőnő, Kasza
Mártonné éppen a doktornő-
vel beszélte meg a kicsik nap-
pali problémáit.

A levél láttán őszintén
örült. Hiszen Budaörsön ez a
legrégebbi bölcsőde, még 1949-
ben alakították át egy kocs-
nából. Néhány nap múlva
egyébként átadják a közseg-
ben az új, a harmadik bölcső-
dét is.

Kasza Mártonné 1961-ben
került ide. Akkor még csé-
répkályhával fűtöttek, és a
gyerekek úsztak a koromban.

— Első feladatom tehát az
volt — mesélte a vezetőnő,
hogy központi fűtést szerel-
tessek az épületbe. Ezután
szokkai kevesebb lett a beteg
gyerekek száma. Ezzel egy-
ütt a szobákat bővítették,
korszerűsítették. Jelenleg há-
rom, játékokkal, színes búto-
rokkal jól felszerelt terem-
ben vannak az apróságok. Bi-
zony, elég zsúfoltnak, negy-
ven helyre ugyanis hetven-
két gyereket kellett felvenni.
Az új, modern épülettel azon-
ban enyhülnek a gondok,
megszűnik a zsúfoltság, és az
idén először minden budaörsi
jelentkező kisgyereket be-
fogadták a bölcsődékbe.

Gondozott pázsiton

A legtöbb gyermekintéz-
mény létszámbánnal küsz-
ködik. Itt az évek során siker-
ült állandó gondozónői gár-
dót kialakítani, ma már mind
a hatan szakképzettek. Közül-
ük ketten, Óvodai Lászlóné és
Seigeti Anna negyedszázados
kiváló munkájuk elismerése-
ként ez év július 1-én kap-
tak aranykoszorús jelvényt.
Kuzsáné pedig a Hűséggel a
szolgálatért elismerésű
kitüntetését kapta tavaly.

Már a kapun belépve fel-
tűnt a szépen gondozott fű-
ves udvar. Kiderült, hogy ez
a vezetőnő egyik büszkesé-
ge. Arra a kérdésre, hogyan
tudják ilyen szépen rendbe-
tartani — hiszen a gyerekek
egész nap a fűvön hempereg-
nek ebben a jó időben. El-
mondta — hogy a kertet há-
rom részre osztották. Mindig
kettőben vannak a gyerekek,
a harmadikat pedig eközben
rendbehozzák. Ezeket azután
hetente — kéthetente válto-
gtatják a játszóhelyet. Így a
gyerekek nem nyúvik el egy-
szerre az egész kertet. (Re-
mek ötlet, máshol is megva-
lósítható.)

Ott is segítettek

A vezetőnő szobájában nagy
a forgalom. Két fiatalember
lép be, ők is lábujjhegyen,
úgy látszik, ismerik már a
járást. Sáreczky Imre épít-
ésvezető és Szirtesi Zsolt
brigádvezető, a Pest megyei
Viz- és Csatornamű Vállalat
Kék-Duna szocialista brigád-
jának dolgozói erre járván
beszéltek, hogy megtudakol-
ják, nincsen-e valami javítá-
snivaló.

Kasza Mártonné látva cso-
dálkozásomat elmondja, hogy
ma is sok gond van az épü-
letek felújításával, javításá-
val. A szakipari munkákra
pedig szinte lehetetlen vállal-
kozót kapni. Az udvaron gyak-
ran előfordul esőtörés, a pin-
cében feljön a víz, vagy el-
dugul a derítő. A környéken
lévő vállalatok szocialista bri-
gádjai az első kérésre kész-
ségesen vállalták a munkákat.
Így a TEXELEKTRO Ipari
Szövetkezet, a Pest megyei
Viz- és Csatornamű Vállalat,
a Hungarofrukt és a Sasad
Tsz dolgozó tavalay mintegy
110 ezer forintnyi munkával
segítették a bölcsődét,

utóbbi kettő még friss gyű-
mölcsöt is küld a gyerekek-
nek.

Mindig is érdekelt — de
most a két férfi érkezéssel
újabb felmerült bennem —
hogy személy szerint ők miért
segítik a bölcsődét? Talán
azért, hogy „kipipálják” a
brigádállásban előírtakat,
vagy azért, mert idejár a gyer-
mekük?

— Én megmondom őszin-
tén, engem az vezérelt —
mondja Sáreczky László —,
hogy nekem is van két kislá-
nyom. Mivel Dunakeszi la-
kom, ott járnak óvodába, és
ott is van bőven tennivaló.
Biztos vagyok abban, hogy
ott is segítettek olyan apu-
kák, akik máshová viszik óvo-
dába a gyerekeiket. Egyéb-
ként elmondhatom, hogy a mi
vállalatunknak az a törek-
vése, hogy minél több gyer-
mekintézmény munkáját te-
gyük könnyebbé, korszerűb-
bé.

Mederbe terelni

Ez a rövid beszélgetés is
meggyőzően bizonyítja azt,
hogy a vállalatoknál, intéz-
ményeknél megvan a jószán-
dék arra, hogy segítséget
nyújtsanak. De a társadalmi
igyekezetnek ezt a folyamat
mederbe kell terelni. És eh-
hez nemcsak jó szervezőkés-
ség, ügyességre van szük-
ség — persze, mindezt is —,
hanem a hivatászeretetet,
ami végső soron a gyerekek
végtelen szeretetét jelenti.
Amit a vezetőnő és a hat má-
sik asszony munkája is pé-
ldáz.

Bóday Mária

A Pest Megyei Hírlap tudósítása (1977)

A csoportszobában, 1960-ban

Flórián Éva

Propán László

A csecsemő Vörös Edina,
1963-ban

Az előtérben
Tuncsik Tibor

Hátul Ujj Évi pityereg

Hamm...

Óvadi Lászlóné Margitka és gondozottjai

Óvádi Lászlóné és Petró Mihályné Marika a gyerekekkel

Munkatársak az 1980-as évek első felében.
Balról: Takács Lászlóné Angéla, Kovácsné Marika takarító,
Farkas Sándorné Erzsike gondozónő, Óvádi Lászlóné
gondozónő, Karácsonyiné Terike, Kasza Mártonné vezető,
Csapó Andrásné és Okányi Sándorné konyhások

1986-tól 2005-ig Vörös Ferencné volt a bölcsőde vezetője

Balogh Ilona, Vörös Ferencné és Szakály Teréz

Mészáros Anikó, Kasza Mártonné és Vörös Ferencné
Csulits Lacikával

Kíváncsi tekintetek

Vörös Edina 1979-ben

Játék, vidámság

Molnár Erzsébet és Vörös Ferencné
a kirándulóbusz sofőrjével, 1962-ben

Vörös Ferencné és Nellike
a gyermekek körében

A gyermekek Szigeti Annával és Mészáros Ildikóval, 1983-ban

Megérkezett a Télapó!

Mikulás-ünnepség

Születésnap, 1992

Kitüntetés az Önkormányzat ünnepségén.
Óvádi Lászlóné, dr. Török László, Vörös
Ferencné és Takács Lászlóné Angéla

Az új bölcsődei komplexum az átadás napján

Az ünnepélyes megnyitón, 2002 augusztusában: Wittinghoff Tamás polgármester,
Vörös Ferencné bölcsődevezető és Kiss Károly, a kivitelező cég vezetője

Dr. Csehák Judit gratulál

Polgármesteri bölcsődeavató

2002 augusztusában már a megnyitás napján
birtokba vették az új bölcsődét

Szakértelem...

Gáspár Lászlóné és Györgyjakab Szidónia
bábozás közben

A tornateremben,
Tóth Ildikó gyógytornásszal

Sajátos nevelési igényű gyermek
korai fejlesztése – Sümeginé Hamvas Enikő
gyógypedagógus

A játszócsoportban Sajtos Jánosné
szakgondozónő a háziasszony

Dobócziné Gyökeri Ildikó
a gyermekekkel

A Pityang Bölcsőde udvarán

Gyermeknap – 2007

Koltai-Szabó Zsuzsanna dietetikus
reformétlapot tervez

Bandzi Zoltánné
bölcsődevezető

Nagy Sándorné és Gelle Lászlóné
a HACCP-s konyhában

Munka közben
az irodában

2. SZÁMÚ BÖLCSŐDE

A bölcsődevezetők és a gondozónők visszaemlékezése alapján

A budaörsi Ófaluban, az Uzsoki köz 60. szám alatt is megnyílt egy bölcsőde 1951-ben. Az épület a KEFÉM (Keményfémipari Vállalat) üzemi bölcsődéje és óvodája lett, amely az akkori községháza szomszédságában, egy kiserdő közepén épült meg. A csoportszobákat szép, mesefigurákat ábrázoló festmények díszítették. Az új létesítmény megfelelt az akkori elvárásoknak, illeszkedett a környezethez. 1966-ban a Budaörsi Tanács Végrehajtó Bizottsága fennhatósága alá került, az óvodai rész megszűnt, a bölcsődét 35 férőhelyessé nyilvánították. Két csoportja volt: a csecsemő-kisded csoport és a nagycsoport. Nem felmenő rendszerben folyt a gondozás, kétéves korukban a gyerekek átkerültek a nagycsoportba. Sipos Józsefné Erzsike néni 1961-től 1988-ig volt a bölcsőde vezetője. Lelkiismeretes, odaadó munkájával, a lelkes kollégákkal együtt, sikerült egy jó hírnévnek örvendő intézményt működtetni. Abban az időben sokan szakképzettség nélkül dolgoztak a szakmában, csak azok maradtak meg, akik elhivatottságot éreztek, ők munka mellett szerezték meg a képesítésüket.

A bölcsőde épülete az 1970-es években

Az akkori viszonyok – mai szemmel nézve – eléggé elmaradottak voltak. A fűtést kezdetben cserépkályhákkal oldották meg. A takarítónő egyben a fűtő feladatát is ellátta. Fél 5-re ment dolgozni, hideg időben hétvégén is bement, hogy reggel kellemes meleg várja a gyerekeket.

A cserépkályhákat 1969 után olajkályhák váltották fel, melyeket a Mechanikai Művektől kapott ajándékba a bölcsőde. Az 1990-es évek elején vezették be a gázt, így már lényegesen korszerűbbé vált a fűtés. Mindemellett a bölcsőde szerencsés adottsággal – saját konyhakerttel – rendelkezett, és sok gyümölcsfával, amely biztosította a gyermekek napi gyümölcs szükségletét. A konyhán kezdetben egy nagy sparhelten főzött a szakácsnő, akinek kézilány segédkezett. A kézilány napi feladatai közé tartozott a bevásárlás is: kiskocsival „húzta” az élelmiszert. A sparheltet később egy kétpalackos gáztűzhely váltotta fel.

Akkoriban más volt az emberek munkabeosztása, ezért már reggel fél 6-tól fogadták a gyerekeket a gondozónők. Amíg nem volt Gyés, sok csecsemőt már négy hónapos koruktól felvettek a bölcsődébe. Nem volt könnyű dolga a csoportonként két-két gondozónőnek, mert a 35 férőhelyre nem ritkán 55 gyermeket is felvettek. Csak jóval később – a járási védőnő közbenjárására – sikerült még két gondozónői státust kiharcolni és állományba venni. A bölcsőde orvosa, dr. Csorba Magdolna harminc éven keresztül látogatta a bölcsődét és a gyerekeket.

Az akkori szűkös viszonyok rákényszerítették a bölcsőde vezetőjét, hogy egyrészt katonás rendet és fegyelmet követeljen, odafigyelve a tisztaságra és a pontosságra is, másrészt élve a szülők segítőkészségével, gyakran szervezzen társadalmi munkát. Miután a szülők és a gyerekek is szerették a bölcsődét, érezték és tudták, hogy értük történik minden, ezért szívesen részt vállaltak a teendőkben.

Így sikerült bekeríteni a bölcsőde udvarát, ahol a szülők gyümölcsfákat is ültettek. Lett őszibarack, szilva, cseresznye, meggy, ribizli, sőt eper is a gyermekeknek. A gondozónők a munkájukon kívül folyamatosan be is főzték a termést. Szinte egész télen az eltett befőttekből csemegéztek, kicsik és nagyok egyaránt. Szépen művelt konyhakertje is volt az intézménynek, amelyet egy „négyórás” kertész gondozott. A termésből tudták friss zöldséggel és eltett savanyúsággal ellátni a konyhát. Az épületet és a játszóteret is évről évre a szülők társadalmi munkájával tették szebbé. Lambériát, burkolatot kaptak a helyiségek. A tisztasági meszeléseket a gondozónők végezték el, mert abban az időben nem volt anyagi keret az ilyen munkára sem.

Sipos Józsefné nyugdíjba vonulása után, 1988-ban Bálintné Pásztor Juliannát nevezték ki bölcsődevezetőnek, aki 2004 májusáig vezette az intézményt.

A gondozónők 30–35 éven keresztül őrizték és ápolták az intézmény szép hagyományait. Különösen az évzáró–búcsúztató ünnepségekre készültek nagy örömmel. A kicsik megmutatták szüleiknek, hogy mit tanultak az elmúlt év folyamán: rövid műsort adtak elő. Ilyenkor sok mosolyt és könnyecseppet csaltak ki szüleikből, gondozóikból. A megjelenteket finom szendvicsekkel és még finomabb – helyben készült – süteményekkel látta vendégül a bölcsőde.

A Városháza bővítése elkerülhetetlenné vált, ezért a régi épület bázisán megépült az új Közösségi Városháza. A bölcsőde épületét 2004-ben lebontották. A gyermekeket a másik két bölcsődében helyezték el, a személyzet szintén azokban folytatta munkáját. Egy szép korszak zárult le 2004 májusában.

Sipos Józsefné Erzsike

Levegőztetés 1965-ben

A konyhában, 1966-ban

Pihenés 1969-ben, kint...

... és bent

A bölcsőde dolgozói 1968-ban ...

... és 1969-ben

Tízórai 1969-ben

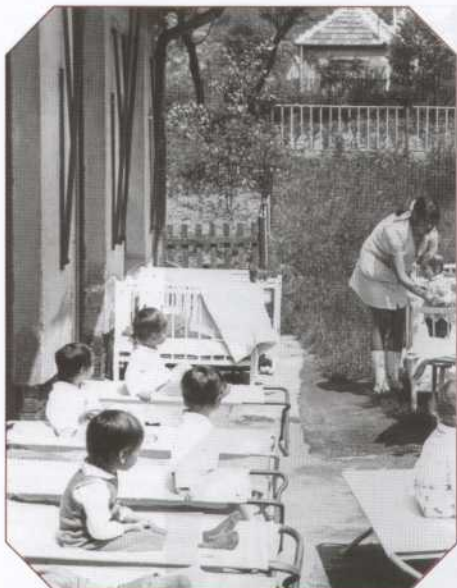

1969 telén. Középen Jámbrik Ibolya,
jobb szélén Jenőfi Mária áll

A bölcsöde dolgozói 1971 nyarán.

Balról: Csíkos Andrásné, Török Imréné, Nádasdi Gyuláné,
Kondás Ernőné, Szabados Lászlóné, Gólgand Ilona,
Sipos Józsefné, Jámbrik Ibolya, Szatmári Istvánné,
Juhász Anna ... és Gizike

Szép időben az udvaron, 1970-ben

Uzsonna a szabadban...

...és a szobában, 1970-ben

**Sztárfotó Krisztiről,
1971-ből**

A gyerekek, 1972-ben

Balról: Both Ferencné, Trázi Lajosné, Sipos Józsefné, Suba Katalin és Jámbrik Ibolya
a gyerekekkel, 1980 májusában

Egy nyári napon, 1974-ben

Csoportkép 1977-ből

Szabó Tiborné Ica a gyerekekkel

Szabó Gáborné gyermekével

Farsang, 1979-ben

Gyermeknapon, 1979-ben

**Valamennyi gyereknek egy minitorta
és egy mesekönyv volt a Gyermeknap ajándék**

Ebéd, 1979-ben

Csoportkép 1979-ben: Bodnár Istvánné, Janóczki Kálmánné, Nádasdi Gyuláné, Sánta Istvánné, Lehoczki Károlyné, jobb szélén Sipos Józsefné bölcsődevezető

Sánta Istvánné Klári néni mindenben segít

Játék az udvaron, az 1970-es évek végén

Játék közben, 1981-ben

Milyen érdekes a világ...

Bölcsődei karácsony...

...1981-ben

...1983-ban

... és 1984-ben

...1981...

Karácsonyok

...1985...

Imecs Gézáné, Sántha Istvánné, Trácsi Lajosné, Sipos Józsefné,
jobb szélén Szabó Gáborné (ül) a gyerekek között, 1985-ben

Both Ferencné, Bálintné Pásztor Júlia bölcsődevezető,
Szabó Gáborné és Sántha Istvánné, 1990-ben

Szabó Gáborné

Évzáró, 1984-ben

Körbe-körbe, karikába...

Nádasdi Gyuláné és Szabó Tiborné bátorítja a gyerekeket,
Sipos Józsefné bölcsődevezető figyeli őket

Szokoli Istvánné és Bodnár Istvánné a gyerekekkel

Évzáró-búcsúztató ünnepség

Sipos Józsefné és Szabó Tiborné, a gyerekek kedvencei

Őszinte tekintetek...

Mindent a kicsikért!

Szabó Sándorné, Tóth Imréné, Sánta Istvánné, Trázi Lajosné, Sipos Józsefné,
Imecs Gézáne, Janóczki Kálmánné, Szabó Gáborné és a gyerekek

Sántha Istvánné, Szabó Gáborné, Szabó Bernadett és Sánta Istvánné

Szabó Gáborné, 1998-ban

Elköszöntek a bölcsődétől és Ibi nénitől, 1999-ben

Szabó Gáborné oklevele

Dr. Kardos Andor gyermekgyógyász főorvos adta át Szabó Gáborné Jambrich Ibolyának az elismerést Budapesten, a Vas utcai Gondozónőképzőben

Kovács Kristóf 2. születésnapja, 2000-ben

Rácsodálkozás...

3. SZÁMÚ BÖLCSŐDE

Császár Katalin, a Százszorszép Bölcsőde vezetőjének visszaemlékezése

Az évek folyamán a nagyközség kinőtte magát. Budaörsöt 1986-ban várossá nyilvánították. Az új lakótelep építkezése már az 1970-es évek elején megkezdődött. Az első lakásokat 1975-ben adták át. A beköltözők túlnyomó része fiatal házaspár volt, ezért égető szükség volt egy újabb, akkor már harmadik bölcsődére, ahol saját konyha, mosoda is üzemelt. 1977. augusztus 20-án adták át az új, típusterv alapján készült, 60 férőhelyes, 3 csoporttal működő bölcsődét a lakótelepen, a Lévai utcában.

A korszerű intézmény terasszal és udvarral várta szeptemberben a gyerekeket. A három – piros, zöld és kék – csoportba kezdetben összesen 97 gyereket vettek fel. Csoportonként 4 gondozónő és 1 technikai dolgozó látta el őket. A konyhán 1 szakácsnő és 3 konyhalány dolgozott, 1 karbantartó és 3 takarítónő segített. Abban az időben a szülők levetkőzve adták be a gyerekeket a gondozónőknél, akik bölcsődei egyenruhát adtak rájuk. Nagyon kevés idő jutott egy-egy kisgyerekre, és nehéz volt megvalósítani az önállóságra nevelést és az egyéni bánásmódot. A csecsemő csoport 6 hónapos kortól fogadta a gyerekeket, ahol a nap legnagyobb része gondozásból (etetés, tisztázás) állt. A mosoda alig győzte a sok textilpelenka mosását, szárítását, a ruhák vasalását.

Az üzemeltetési nehézségeket és gondokat részben megoldotta, hogy a Budaörsön működő vállalatoktól, üzemektől rendszeres segítséget kapott a bölcsőde. Például hintát készíttettek, sövényt ültettek, lambériáztak és más munkákat végeztek. A magas gyermeklétszám miatt 1980-ban a bölcsőde a Pest Megyei Tanácstól két újabb gondozónői státuszt kapott. Azonban továbbra is problémát jelentett az alacsony fizetés, és mivel Budaörsön egymás után létesültek új munkahelyek, nagy volt a fluktuáció, szakképzett gondozónők hagyták el a pályát. 1995-re nagyon szűkös keretből biztosították a tárgyi feltételeket. A bölcsőde akkor az Egészségügyi Központ-hoz tartozott, a beszerzéseknél nem ritkán a sor végén állt. A lakótelep folyamatosan bővült, de ennek ellenére az 1990-es évek elején csak mindössze 50%-os igény volt a bölcsődére. Évről-évre kevesebb kisgyerekekkel indultak össze, a bölcsődét bezárás fenyegette. Közben mindent megpróbáltak, hogy bevételhez jussanak: napközbeni gyermekfelügyelet, vendégbéd – ami jelenleg is működik.

A Városi Önkormányzat példás hozzáállása miatt a bölcsőde átvészelte ezt a nehéz időszakot. A 2000-től jobb anyagi körülmények közé került bölcsődén évente komoly felújítási munkákat végeznek, elmondható, hogy a 30 éves bölcsőde „meghazudtolja a korát”. 1996-ban a tetőt, 1997-ben a fürdőszobát újították fel teljesen. 2004. májusától 20 férőhellyel bővítették a „Százszorszép” bölcsődét, amely jelenleg 80 gyermeket fogadhat. Miután 2004-ben megszűnt az Uzsoki közben lévő bölcsőde, az ottani gyermekek is itt kaptak helyet, egy új épületszárnyban. Jelenleg 36 dolgozója van a bölcsődének, amelynek vezetője az átadás óta Császár Katalin. A bölcsődeorvosi feladatokat dr. Németh Györgyi látja el.

Méth Gábor

Mészáros Katalin, Császár Katalin, Kovács Józsefné, Vad Sándorné, Balogh Sándorné és Baloghné Móricz Erzsébet, Csabik István kertésszel és a gyerekekkel, 1978-ban

Csoportkép 1978-ból

Váci Zsuzsanna, 1978-ban

Császár Katalin

Császár Katalin
Csubik Istvánnal,
1978-ban

Gyerekek az 1970-es évek elején

Kicsik és nagyok...

Bíró Balázs, Schiling László, Farcsádi Ildikó, Dékány Tamás és Balogh Andrea 1980-ban

Kónya Lászlóné és Farcsádi Olivérné a gyerekekkel

Csoportkép az udvaron...

...és a szobában: Kónya Lászlóné Aranka, Császár Katalin és Kecő Gizella
a gyerekekkel, 1980-ban

Balogh Sándorné Marcsi
néni – Avarkeszi Katával

Ebéd, segítséggel...

...és önállóan

Gondozás és játékos foglalkozás
a kicsikkel...

...és a nagyobbakkal: Vad Sándorné és
Baloghné Móricz Erzsébet, 1985-ben

Játékos foglalkozások 1986-ban: Somogyi Györgyné és Kovács Józsefné a gyerekekkel

Kovács Józsefné foglalkozásán

Balogh Sándorné a kicsikkel

Kovács Józsefné, Balogh Sándorné, Steinicz Istvánné, Péter Istvánné,
Somogyi Györgyné és Oszoli Józsefné a gyerekekkel, 1986-ban

A gyerekek Balogh Sándornéval és Dobozi Évával, 1986-ban

Móricz Erzsébet, Dobozi Éva, Kovács Józsefné, Balogh Sándorné
és Vad Sándorné 1987-ben

Dobozi Éva, Császár Katalin, Vad Sándorné, Balogh Sándorné,
Kovács Józsefné és Oszoli Józsefné 1987-ben

A tíz évvel későbbi gyerekek (1997)

A gyerekek a gondozónőkkel: Kalló Ibolya, Hamza Margit, Császár Katalin, Marton Ferencné, Zsingóné Hasznosi Éva és Szűcs Istvánné 1999-ben

A tíz évvél későbbi gyerekek (1997)

A gyerekek a gondozónókkal: Kalló Ibolya, Hamza Margit, Császár Katalin,
Marton Ferencné, Zsingóné Hasznosi Éva és Szűcs Istvänné 1999-ben

A két csoport, 2005-ben. Ülnek: Bodnár Istvánné és Mészárosné Glutz Éva.
Állnak: Zimon Sándorné, Marton Ferencné és Hamza Margit...

...Szarvas Tiborné, Lukács Imréné, Kovács Józsefné, Tarnai Réka és a gyermekek

Császár Katalin a gyerekekkel, 1984 karácsonyán

Mikulás-napon, 2002-ben

Farsang, 2003-ban

Császár Katalin
Gerencai Ádámmal

Gondozónők a gyerekekkel, 1986-ban

... 1987-ben

... és 1988 karácsonyán

Szarvas Gáborné és Kovács Zoltánné, 1989-ben

Karácsony 1990-ben

Kovács Zoltánné a kicsikkel, 1995-ben

Gyerekek a karácsonyfánál, 1995-ben...

... és 2003-ban

Ünnepség 2006-ban

Papp Zsuzsanna
1987-ben

Dadi Eszter
Lukács Imrénével,
1990-ben

Gyerekek,
1995-ben

Gyerekek,
1995-ben

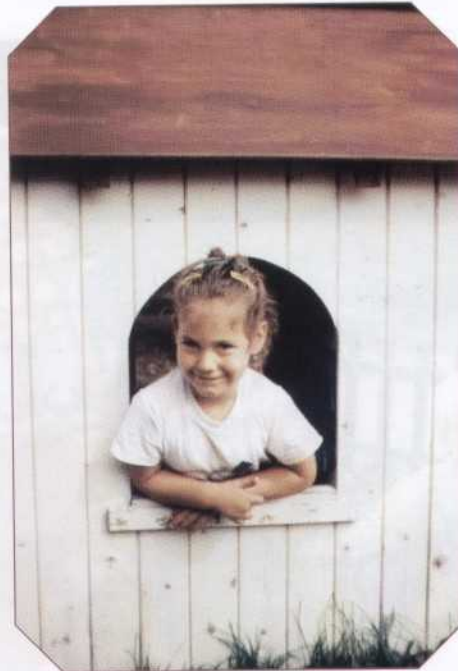

Fodor Matyi
egy húsvéti nyúllal,
1999-ben

Alkotás közben,
2005-ben

Játék a szabadban, 1995-ben és 1997-ben

Játék 2001-ben...

... és 2002-ben

2006-ban is önfelvedten...

Várszegi Eszter

születési ideje: 1991. március 12.

Kerti ünnepek az 1990-es években

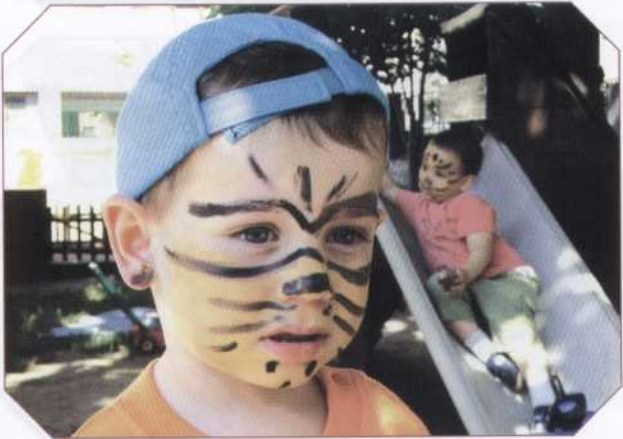

Polgármesteri látogatás 2004-ben,
az új szárny átadásakor

Emlékezetes események 2005-ből

2004-2005 Emlékek 2005-ből...

... és 2006-ból

A Százszorszép Bölcsődében

Gyermeknapon, 2006-ban

... és 2006-ból

Születésnapok...

... Kissné Mészáros Ildikóval, 2005-ben

Életképek, 2005-2006

OKLEVÉL

CSÁSZÁR KATALIN

RÉSZÉRE

A 3. SZÁMÚ BÖLCSÖDÉBEN VÉGZETT

25 ÉVES

EREDMÉNYES INTÉZMÉNYVEZETŐI
MUNKÁJA ELISMERÉSÉÉRT.

Budaörs, 2002. augusztus 30.

Wittinghoff Tamás
polgármester

András napi ünnepség – „Tökparti-2006”

A JELEN

A Budaörs Városi Önkormányzat Polgármesteri Hivatalának Szociális és Egészségügyi Irodája – Kövesdi Gabriella irodavezető irányításával – 2005. február 1-je óta működteti az Egyesített Bölcsődei Intézményeket. Két tagintézményben biztosítják a napközbeni bölcsődei ellátást Vokony Éva intézményvezető irányításával. A Dózsa György úti bölcsőde a „Pitypang”, a Lévai úti pedig a „Százszorszép” nevet választotta.

Legfőbb törekvésük és feladatuk a város lakosságának igényeihez igazodó jó színvonalú napközbeni kisgyermekellátás biztosítása, bölcsődei kereteken belül, az alapellátás és szolgáltatások nyújtásával. Felvállalják a sajátos nevelési igényű gyermekek korai fejlesztését, gondozását is, segítő szakemberek bevonásával.

Családbarát, támogató intézményként biztosítják a gyermekek életkorának, fejlettségének, egyéni szükségleteinek megfelelő érzelmi, értelmi és mozgásfejlődését, a biztonságos környezetet, lehetőséget adva új tapasztalatok gyűjtésére, kísérletezésére, felfedezésére, a más gyermekekkel való kapcsolatteremtésre, az örömteli játéokra.

Céljuk a szakmai programok megvalósításával:

- egyre jobban az ellátottak egyéni szükségleteinek biztosítása,
- az egészséges életmód alakításának segítése,
- a természet szeretetének kialakítása,
- a hagyományőrzés megteremtése.

Budaörsön is egyre nagyobb igény mutatkozik a bölcsődei ellátás iránt, így csak a civil ellátók – családi napközit működtetők – bevonásával és a városi önkormányzat támogatásával képesek eleget tenni a feladatoknak.

A város lakosságának létszáma folyamatosan növekszik, egyre több a felnőttkorba lépő fiatal, akik gyermeket, gyermekeket vállalnak. Ez a tény már önmagában indokolja a bölcsődei férőhelyek folyamatos fejlesztését is.

Az Egyesített Bölcsődei Intézmények központja

Budaörs Város Önkormányzat
Egyesített Bölcsődei Intézmények
2040 Budaörs, Dózsa György u. 17/A
Telefon/Fax: 06-23-415-402
E-mail: pitypangbolcsi@vivamail.hu

A munkatársak – Sümeginé Hamvas Enikő gyógypedagógus vezetésével – megalakították az intézmény énekcsoportját. Szakmai és városi rendezvényeinken szívesen vállalnak fellépést.

Az Egyesített Bölcsődei Intézmények dolgozóinak énekcsoportja

Budaörs Város Önkormányzat
Egyesített Bölcsődei Intézményei

„Változz és változtass!”

NÁLUNK A MINŐSÉG

**1. SZAKMAI NAPRA
MEGHÍVÓ**
2006.06.07. 10-15 óráig

Helye: BUDAÖRS VÁROSHÁZA
2040 Budaörs, Szabadság út 134.

Az első budaörsi bölcsődei szakmai nap meghívója

A BOMI első igazgatóját, Dr. Polónyi Erzsébetet 81. születésnapján 2005. május 2-án intézményünkben köszöntötték országosan elismert bölcsődei szakemberek:

Lelkes Lajosné, Rózsa Judit, Dobos Erzsébet, Bandzi Zoltánné,
Vokony Éva, Balogh Lászlóné, Dr. Polónyi Erzsébet,
Szombathelyiné Dr. Nyitrai Ágnes és Ceglédy Ákosné

A megemlékezésen felelevenítették a régi emlékeket:
Ceglédy Ákosné, Dr. Polónyi Erzsébet, Dr. Koncz József, Mester Jánosné
és Dr. Mátay Katalin

AZ EGYESÍTETT BÖLCSŐDEI INTÉZMÉNYEK DOLGOZÓI 2007-BEN

Vokony Éva egyesített bölcsődevezető
Lelkes Lajosné szaktanácsadó
Dr. Németh Györgyi gyermekorvos

PITYPANG BÖLCSŐDE

Bandzi Zoltánné bölcsődevezető	Gelle Lászlóné szakácsnő	Odrobináné Soltész Zsuzsanna csoportvezető gondozónő
Szabó Jánosné bölcsődevezető-helyettes	Gáspár Lászlóné gondozónő	Papp László karbantartó
András Annamária gondozónő	Györgyjakab Szidónia gondozónő	Regős Zoltánné csoportvezető gondozónő
Baginé Vörös Erika gondozónő	Jámbor Jánosné gondozónő	Sajtos Jánosné szakgondozónő
Besenyei Sándorné gondozónő	Jelencsik Márta technikai dolgozó	Sümeiginé Hamvas Enikő gyógypedagógiai tanár
Boros Istvánné gondozónő	Kecskésné Pásti Katalin gondozónő	Szabó Gáborné gondozónő
Both Ferencné gondozónő	Koltai-Szabó Zsuzsanna dietetikus	Tagscherer Lőrincné csoportvezető gondozónő
Csiki Pálné technikai dolgozó	Lévai Imréné technikai dolgozó	Tóth Ildikó gyógytornász
Dobócziné Gyökeri Ildikó gondozónő	Nagy Sándorné technikai dolgozó	Tóth Istvánné technikai dolgozó
Fiedler Gáborné technikai dolgozó	Ocskai Ferencné technikai dolgozó	Váradiné Kis Judit gondozónő

Császár Katalin bölcsődevezető	Gaspariné Banicz Gyöngyi gondozónő	Nádasdi Gyuláné gondozónő
Hamza Margit bölcsődevezető-helyettes	Gyuriczáné Meikl Ildikó gondozónő	Papp Zsuzsanna technikai dolgozó
Antalné Kecskés Krisztina élelmészvezető	Gyülvászi Andrásné adminisztrátor	Sánta Istvánné gondozónő
Árki Tünde gondozónő	Kalló Ibolya csoportvezető gondozónő	Sajti Éva technikai dolgozó
Baksa Ferencné szakácsnő	Kovács Józsefné technikai dolgozó	Ser Jánosné technikai dolgozó
Balogh Sándorné gondozónő	Kovács Zoltánné gondozónő	Szeitl Andrea technikai dolgozó
Baloghné Móricz Erzsébet gondozónő	Kovács Lajos karbantartó	Szarvas Tiborné csoportvezető gondozónő
Bánkuty Péterné gondozónő	Kónya Ferencné technikai dolgozó	Szatmáriné Markovics Katalin technikai dolgozó
Borhiné Dobozi Éva gondozónő	Lukács Imréné gondozónő	Szűcs Istvánné gondozónő
Bodnár Istvánné gondozónő	Marton Ferencné gondozónő	Tarnai Réka gondozónő
Borosné Vörös Edina gondozónő	Mészáros Lívia csoportvezető gondozónő	Téhely Zoltánné szakgondozónő
Cziráki Lászlóné gondozónő	Mészárosné Glutz Éva csoportvezető gondozónő	Tompa Lászlóné gondozónő
Fekete Józsefné technikai dolgozó	Nagy Józsefné technikai dolgozó	Vaskó Istvánné technikai dolgozó
		Zsingóné Hasznosi Éva gondozónő

„VADVIRÁG” – BUDAÖRSI BÖLCSŐDÉKÉRT ALAPÍTVÁNY

Számlaszáma: 10403758-49555550-56491009

Az Alapítvány székhelye: 2040 Budaörs, Dózsa György u. 17/A

Az Alapítvány telephelye: 2040 Budaörs, Lévai u. 35.

Az Alapítvány célja

a) Az Alapítvány kiemelten támogatja:

- A bölcsődés korú egészséges és sajátos nevelési igényű gyermekek preventív és mozgáskoordinációs fejlesztését, a mozgáskultúra kialakítását, a mozgásra, sportra való igény felébresztését. Mindezekhez a személyi tárgyi feltételek fejlesztését.
- A bölcsődékben dolgozó szakemberek szakmai fejlődésének támogatását.
- Szakmai könyvtár létrehozását, bővítését.

b) Az Alapítvány célkitűzéseivel összhangban, lehetőségeihez mérten segíti:

- A hagyományörző tevékenységek, a mozgásjavító torna, gyógytorna, gyermektorna megszervezését;
- A ének-zenei nevelés bölcsődei szintű kialakítását és meghonosítását.
- Az egészséges életmódra nevelés elősegítését, a korszerű táplálkozás feltételeinek javítását, különböző szabadidős gyermek sport- és egyéb rendezvények szervezését és megvalósítását.

Az alapítvány közhasznú tevékenységei

Az 1997. évi XXXI. törvény szerinti bölcsődei ellátás.

Az alapítvány céljának megvalósítása érdekében a közhasznú szervezetekről szóló 1997. évi CLVI. törvényben meghatározott alábbi tevékenységeket végzi: nevelés, oktatás, képességfejlesztés, ismeretterjesztés; egészségmegőrzés, betegségmegelőzés; szociális tevékenység, családsegítés; kulturális tevékenység; gyermek és ifjúságvédelem; sport.

Az Alapítvány részt vállal továbbá a 1997. évi XXXI. törvény alapján elvégzendő egyéb feladatokból is.

Vokony Éva egyesített bölcsődevezető

ZÁRSZÓ HELYETT

Ez a városi helytörténeti kiadvány arra hivatott, hogy megörökítse a múltat, szóljon a jelen és a jövő feladatairól. Segítsen visszaemlékezni a munkatársaknak és az ellátásukat igénybe vevő családoknak, gyermekeknek, az érdeklődőkkel pedig közelebbről megismertesse a bölcsődei ellátást.

A jelen is majdan múlt lesz, és talán az utódok jobban kedvet kapnak a dokumentumok, emlékek gyűjtéséhez, ha van már egy hiteles alap, amiből kiindulhatnak.

Hazánkban a bölcsődei ellátás 156 éves múltra tekint vissza, amiből az utóbbi 60 évben Budaörs is működtet bölcsődét. Az eltelt időszakban nagy utat járt be a bölcsődei ellátás a gyermekek megőrzésétől a gyermekek egyéni ellátásáig.

Budaörs méltán büszke a gyermekintézményeire, hiszen rendelkezik a mai kor követelményinek megfelelő személyi és tárgyi feltételekkel. A fenntartó tudatosan és folyamatosan fejleszti az intézményeket, és legfőbb törekvése az igényekhez igazodó, jó színvonalú ellátás megteremtése. Sok-sok tevékeny szakember odaadó munkáját kell összehangolni, hogy ezek az eredmények a családok részére is érzékelhetőek legyenek.

Remélem, hogy aki kezébe veszi ezt a kiadványt, olyan szeretettel és érdeklődéssel teszi, mint akik ennek anyagát összegyűjtötték és közkinccsé tették. Lehet, hogy az emlékezet már kissé megkopott, de a legjobb szándék vezette őket a nevek közreadásakor. Ha esetleg tévedtek, ezúton is elnézést kérünk az érintettektől.

Szívből köszönjük Budaörs Város vezetésének – a Képviselő-testületnek és a Polgármesteri Hivatalnak –, hogy lehetővé tették e hasznos, tartalmas és szép kivitelű kiadvány megjelenését.

Budaörs, 2008 tavaszán

Vokony Éva
egyesített bölcsődevezető

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

- Ambus Erzsébet: *Az első magyar bölcsőde és orvosai*. Orvosi Hetilap, 1968, 109. évf. 40. sz.
- Az anya- és csecsemővédőnők vezérfonala*. Budapest, 1918, 34. o. Az Országos Stefánia Szövetség kiadványa.
- Bölcsődék története*. Józsefvárosi Egyesített Bölcsődék kiadása, sz.n., 1992.
- Dr. Csapó Katalin: *A Bölcsődei Múzeum*. Magyar Múzeumok, 2004/2, 34–36. o.
- Friebeisz István: *A pesti bölcsőde*. Községek könyve, Pest, 1854, 150–154. o.
- Hornják Mária: *A 150 éve alapított első hazai (pesti) bölcsőde és Forrayné Brunszvik Júlia grófnő*. Órláng füzetek 5. Brunszvik Teréz Szellemi Hagyatéka Alapítvány, Martonvásár, 2002.
- Jelentés az Országos Stefánia Szövetség 1938. évi működéséről*. Kalocsa, 1939, 36. o.
- Komáromi Lajos: *Budapest jótékony intézetei*. Vasárnapi Újság, 1873, 80. évf. 50. sz.
- Majer István: *A bölcsőde*. Pest, 1852.
- Majer István: *Első évi jelentés az első pesti bölcsődéről*. Pest, 1853.
- Novák Lajos: *A Pesti Első Bölcsőde Egyesület történetének, alapszabályainak s működésének rövid vázlatja*. Budapest, 1876. 3. o.
- Vokony Éva: *Köszöntő a Bölcsődei Múzeum Alapítvány kuratóriuma nevében*. Bölcsődei Múzeum megnyitója, 2002. április 19., BOMINFO, 2002. évi 2. szám.
- Vokony Éva: *Kis magyar bölcsődétörténet*. Kapocs, 2002, N° 2.

Ha van múltunk
és jelenünk
reméljük lesz jövőnk is

1082 Budapest,
Nagytemplom u. 3.
Tel.: 06-1-313-1011

Enterieur a XIX. század végén

50 évvel ezelőtt

ÉS MA

Nyitvatartás: munkanapokon hétfő, szerda, péntek 14-18 óráig

TARTALOM

Ajánló / 3

Budaörs történetéből / 5

A bölcsődék Magyarországon / 9

A budaörsi bölcsődék története

1. Számú Bölcsőde / 15

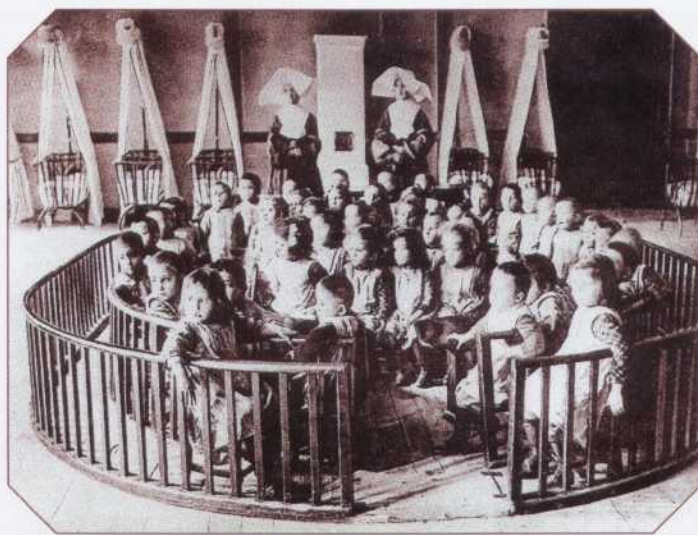
2. Számú Bölcsőde / 31

3. Számú Bölcsőde / 57

A jelen / 87

Zárszó helyett / 93

Felhasznált és ajánlott irodalom / 94

Képeslap 1918-ból: A Nagytemplom utcai bölcsődében

NÉHÁNY BUDAÖRSI HELYTÖRTÉNETI KIADVÁNY

A régi Budaörs

(Megjelent 2002-ben)

Régi budaörsi családok I. kötet

(Megjelent 2004-ben)

Régi budaörsi családok II. kötet

(Megjelent 2007-ben)

Hazára leltünk Budaörsön

(Megjelent 2006-ban)

Iskolacsengő

(1998 óta minden évben egy alkalommal jelenik meg)

Mesevár

(2004-ben és 2007-ben jelent meg)

Budaörsi Kislexikon

(Megjelent 1998-ban)

Budaörs Lexikon

(Megjelenik 2008 decemberében)

Kivitelezés

 magister'95

A gyermekek között: Trázi Lajosné, Szabó Gáborné és Both Ferencné

Nádasdi Gyuláné, Sipos Józsefné és Bodnár Istvánné

Kondás Ernőné, Szokoli Istvánné és Szabó Tiborné